

uređenje položaja poljoprivrednice u sr sloveniji

tončka berlič
jože guzelj

134 ogledi

—>Republička konferencija SSRN Slovenije godine 1976. utvrdila je stavove i donijela zaključke o društveno-ekonomskom položaju poljoprivrednice u Sloveniji. Bilo je naglašeno da poljoprivrednica postaje sve značajniji činilac u razvoju slovenske poljoprivrede. To vrijedi kako za porast poljoprivredne proizvodnje, za podizanje radne efikasnosti, tako i za jačanje samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa u poljoprivredi i na selu. Kako stvarni položaj poljoprivrednica ne odgovara tim opredjeljenjima, prihvaćena politička ishodišta i ustavna načela zahtijevaju već dulje vrijeme da se društveni položaj poljoprivrednice uredi na osnovi rezultata njezina rada i stvaralačkog doprinosa napretku društva.

Usmjerenja i zadaci jasno su utvrđeni ali mijenjanje stvarnog društveno-ekonomskog položaja slovenske poljoprivrednice teče previše sporo. Brze promjene u selu i poljoprivredi zaoštavaju položaj poljoprivrednice; no istovremeno se otvaraju i novi problemi koji traže adekvatna rješenja. Zbog tog zaostajanja neutemeljeno je i prepolagano uređivanje položaja poljoprivrednice te ga nije moguće opravdati potrebom preobrazbe poljoprivrede i stupnjem razvijenosti cjelokupnog društva. Premalo smo svjesni činjenice da poljoprivrednice zbog prevelikih radnih opterećenja, teških radnih uvjeta i društvene izoliranosti, nisu kadre same promijeniti svoj položaj. Istovremeno, one su premalo uključene u društveni život kao proizvođači i samoupravljači. Među svim ženama-delegatima nalazimo samo 9,2% poljoprivrednica, a među svim poljoprivrednicima članovima SK, ima samo 7,7% poljoprivrednica. Zbog neuređenog članstva poljoprivrednica u zadružnim organizacijama, njihovo uključivanje u zadružnu samoupravu također je otežano.

Usprkos načelnim opredjeljenjima, općem napretku i općem poboljšanju položaja poljoprivrednika, u životu poljoprivrednice nije se mnogo toga izmijenilo. Modernizacija i mehanizacija poljoprivrednih gospodarstava, uz istovremeni proces raslojavanja i zapošljavanja poljoprivrednika, prenijela je na seosku ženu poljoprivrednicu nove terete. Procesi udruživanja, osim u rijetkim slučajevima, nisu još afirmirali oblike zajedničkog rada na obradi zemlje ili gajenju stoke. A upravo takvi oblici udruživanja u poljoprivredi vode ne samo svrhovitijim proizvodnim postupcima nego i višem dohotku.

A to je, ujedno, i temelj za uređivanje socijalne sigurnosti poljoprivrednog stanovništva, poljoprivrednica posebno, koje pored radnih obveza u poljoprivrednoj proizvodnji moraju voditi i kućanstvo, preuzeti na sebe materinstvo i brigu oko obitelji.

prilike u slovenskoj poljoprivredi

Iako je poljoprivreda proglašena nezaobilaznom djelatnošću, ta je oznaka suviše deklarativna. Poljoprivredi se ne pridaje ona važnost koja bi odgovarala njezinoj stvarnoj važnosti. Napori za poboljšanje agrarne strukture premalo su efikasni, investicije u poljoprivredu čak i padaju, a najviše zaostaju investicije u primarnu poljoprivrednu proizvodnju i melioraciju.

U uvjetima velike razdrobljenosti poljoprivrednog zemljišta, planiranje razvoja poljoprivrede veoma je složeno. Planirano povećanje poljoprivredne proizvodnje za cijelo srednjeročno razdoblje 1976—1980, prema dosadašnjim ocjenama, neće biti postignuto.

Razumljivo je da ekonomski položaj poljoprivrede utječe i na sporiju preobrazbu zadružnih organizacija. Formalno je zadružna organiziranost u proteklom višegodišnjem razdoblju prilično napredovala: početkom 1978. na području republike djelovalo je 105 poljoprivrednih zadružnih organizacija, a početkom 1979. godine — 128 poljoprivrednih zadruga i 40 osnovnih organizacija kooperanata u šumarstvu.

Brža samoupravna preobrazba slovenske poljoprivrede smanjena je nedovoljnom povezanošću poljoprivredne proizvodnje s preradom i trgovinom. To dovodi do nesigurnosti u proizvodnim orijentacijama, neuređenosti tržišnih odnosa i do otuđivanja dohotka od poljoprivrednih proizvođača. Neodrživo stanje otežano je i administrativnim potezima, koji ne vode računa o odnosu cijena između poljoprivrednih i ostalih proizvoda, pa zbog premalo djelotvornih društvenih stimulacija smanjuju stvarnu vrijednost rada poljoprivrednih proizvođača. U takvim uvjetima postaje upitnim načelo o neposrednoj povezanosti ekonomskih rezultata, udruživanju poljoprivrednika i osiguravanju socijalne sigurnosti na osnovi postignutog dohotka.

Udio i značaj rada poljoprivrednice u tako ocrtanoj slovenskoj poljoprivredi neprestano raste. Po podacima, na slovenskom »čistom« poljoprivrednom gospodarstvu radi u prosjeku 2,35 članova, od toga je udio žena 1,10, ili poljoprivrednica odradi godišnje oko 2400 sati samo u poljoprivrednoj proizvodnji. To znači da radni dan poljoprivrednice, uz brigu oko kuće i djece, praktički iznosi oko 16 sati na dan.

Žene u mješovitim gospodarstvima imaju još veća opterećenja, jer su na sebe preuzele brigu za cjelokupnu poljoprivrednu proizvodnju. Zato i nije iznenađujući podatak da u Sloveniji poljoprivrednice vode gotovo polovicu svih poljoprivrednih gospodarstava.

prava iz rada presporo se ostvaruju

Poljoprivrednica nije kadra ostvariti sva ona prava koja proizlaze iz njezina rada. To se vidi i u udruživanju, jer je tek u 17% slučajeva poljoprivrednica potpisnik ugovora o proizvodnom sudjelovanju sa zadružnom organizacijom. Malo je njih i među potpuno mirovinsko i invalidsko osiguranim poljoprivrednicima. Jedno je istraživanje godine 1976. pokazalo da je uvjet za veću aktivnost poljoprivrednica u uređivanju njezina položaja taj da zadružne organizacije stvore realne programe, koji će utvrditi povezanost privredne i socijalne orijentacije zadrugarstva. Istovremeno, bilo bi neophodno elemente socijalne politike na selu ugrađivati u politiku svih samoupravnih interesnih zajednica za društvene djelatnosti, koje ne bi smjele biti zatvorene za probleme poljoprivrednog stanovništva.

poljoprivrednica je prikraćena u svojim pravima iz zdravstvenog osiguranja

Razvoj socijalnog osiguranja poljoprivrednika u Sloveniji započeo je nakon godine 1970. Najprije je obuhvatio zdravstveno osiguranje. Godine 1972. postignuto je udruživanje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednika i radnika, čime je bio postignut cilj da je sve stanovništvo dobilo jednake mogućnosti u zdravstvenom osiguranju. Jedinствeno zdravstveno osiguranje posebno je značajno za ženu poljoprivrednicu i djecu. Međutim, još uvijek postoje područja zdravstvenog osiguranja koja su poljoprivrednicima nedostupna. To, su, na primjer, nadoknade za slučaj radne nesposobnosti i nadoknade za porođaj. To dvoje ovisi o posebnim uvjetima, koje navodi zakon, i o odluci pojedinih zajednica osiguranja.

Rješenja tog problema povezana su s načelom da je osnova potpunog socijalnog osiguranja odgovarajući dohodak što ga udruženi poljoprivrednik ostvari u uvjetima proizvodnog sudjelovanja. No usprkos tome naknadu za slučaj bolesti ne može dobiti niti jedan poljoprivrednik, osim kada ima stalno prebivalište na području regionalne ljubljanske zajednice zdravstvenog osiguranja, koja je dosad jedina u Sloveniji ostvarila to načelo.

Kod poljoprivrednica koje žele postići osiguranje jednako vrijedno kao što ga imaju i radnice za slučaj porođaja, zapreke se javljaju već u zadružnoj organizaciji. Kako su tek malobrojne poljoprivrednice potpisnice ugovora sa zadrugama, onemogućene su i u dobivanju socijalnih prava. Podaci ljubljanske regionalne zajednice, na primjer, pokazuju da je do sredine 1979. na tom području, koje obuhvaća gotovo trećinu slovenskih općina, od gotovo 5000 osiguranih poljoprivrednika tek 207 žene. Većina tih poljoprivrednica već je ispunila uvjete za starosnu mirovinu, tako da ih je za zdravstveno osiguranih u zajednici osiguranja ostalo još 61, a od tih nadoknadu za vrijeme porodijskog dopusta ostvarilo je samo 6. To pokazuje da su se u osiguranje uključile prvenstveno starije poljoprivrednice, koje su na gospodarstvu ostvarile takav dohodak da su mogle platiti doprinos za osiguranje.

Pitanje nadoknade za vrijeme porodiljskog dopusta poljoprivrednica vrlo je akutno jer najdrastičnije ispostavlja nejednakopravnost poljoprivrednica u usporedbi s radnicama u udruženome radu. Pri tome prilike na selu i inače zahtijevaju hitna rješenja. Neuređenosti tog pitanja između ostalog uzrok je i zapošljavanja soskih djevojkica. Nije moguće očekivati da bi se s obzirom na trenutnu privrednu sposobnost poljoprivrednih gospodarstava, na kojima su još preostale žene koje će imati djecu, mogle postići puno pokriće doprinosa za zdravstveno osiguranje.

položaj poljoprivrednice otežan je nejednakomjernom dječjom zaštitom

Još uvijek su otvoreni i problemi izjednačenja seoske i ostale djece. Godine 1973. bio je uveden dječji dodatak i za djecu poljoprivrednika, no niži nego za ostalu djecu. Tek 17% obitelji poljoprivrednika ostvarilo je pravo na taj dohodak. Broj djece koja primaju dječji dodatak bilo bi moguće povećati kada bi mjesne zajednice posvuda utvrđivale prilike u kojima žive obitelji poljoprivrednika. Sistematsko uređivanje dječje zaštite djece poljoprivrednika posebno je važno za uređenje položaja poljoprivrednice. Društvena zaštita djece, naime, obuhvaća odgojno-obrazovnu, zdravstvenu i socijalnu djelatnost i uvjet je za neometan razvitak djece. Dječjim dodatkom za djecu poljoprivrednika bio je učinjen prvi korak u tom smjeru, čemu treba dodati još i brigu za školsku prehranu i rekreaciju. To bi bila velika pomoć majci poljoprivrednici u brizi za zdravi naraštaj.

Od sve djece u vrtićima na teritoriju SR Slovenije godine 1978. bilo je tek 1,1% djece poljoprivrednika; u cjelodnevnoj nastavi pak bilo je obuhvaćeno vrlo malo djece poljoprivrednika. Ravnopravan ulazak u život otežan je i stipendijskom politikom, koja vodi računa prvenstveno o katastarskom prihodu. Stoga samo u školama za kvalificirane radnike, postotak seoske omladine odgovara udjelu poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu, dok je u ostalim sredinama i visokim školama, udio seoske omladine znatno manji.

pobude za uređenje mirovinskog osiguranja poljoprivrednica

Pri uređivanju položaja poljoprivrednice posebno su važna rješenja koja uvode mirovinsko osiguranje poljoprivrednika. Svrha je zakonske regulacije tog područja osiguranja bila da se riješe pooštreni socijalni problemi na selu te da se mladom naraštaju pruže sigurniji izgledi u budućnosti, pa se tako potakne razvoj poljoprivrede. Od godine 1972, kada je podnesen, zakon je doživio nekoliko promjena, iako bitne primjedbe, koje se odnose na položaj poljoprivrednice, ni dosad nisu razmotrene, tako da se rješenja prenose u novo srednjoročno razdoblje.

Najspornija je odredba zakona da prava na starosnu mirovinu ne proizlaze iz rada. Upravo ta odredba naivše oštećuje poljoprivred-

nicu, jer pravo na starosnu mirovinu dobiva cijelo poljoprivredno gospodarstvo, što znači da to pravo pripada vlasniku. Načelo: jedno poljoprivredno gospodarstvo — jedna mirovina ozakonjeno je zato da bi se izdaci za osiguranje kretali na onoj razini kakva je omogućena sposobnošću privređivanja poljoprivrednika i društva, koje garantira solidarnu participaciju za starosnu mirovinu poljoprivrednika.

Godine 1979. starosna mirovina iznosila je 840 dinara, a to je otprilike 35% povećanje u odnosu na godinu 1978; u 1980. planira se povećanje najnižih mirovinskih primanja radnika za 40%.

Tokom 1979. godine, 42.291 poljoprivredno gospodarstvo u Sloveniji (80% »čistih« poljoprivrednih gospodarstava) primalo je starosnu mirovinu, što pokazuje znatnu ostarjelost poljoprivrednog stanovništva.

Utvrđeno je da visina starosne mirovine poljoprivredniku ne osigurava minimalnu socijalnu sigurnost. Osim toga, ne potiče mlade poljoprivrednike da ostanu na poljoprivrednom imanju. Neopravdano je također da zakonsko načelo »jedno poljoprivredno imanje — jedna starosna mirovina« ostavlja poljoprivrednicu u podređenu položaju u odnosu na vlasnika imanja, iako svojim radom pridonosi najveći dio u poljoprivrednoj proizvodnji. Zato će biti nužno većim doprinosom poljoprivrednika i većom solidarnošću društva pridobiti sredstva za proširenje kruga neposrednih osiguranika i korisnika, a istovremeno i za povišenje starosne mirovine za barem 50%-tni udio od mirovinskih primanja radnika. Tako bi, u nailazećem razdoblju, radnici iz udruženog rada pridonijeli 70%, a poljoprivrednici 30% sredstava za mirovine. Raširenim opsegom prava povećat će se i broj mogućih korisnika starosne mirovine za 22.150 osoba, većinom poljoprivrednica.

Ovdje moramo svratiti pažnju na još jednu mogućnost osiguravanja socijalne sigurnosti poljoprivrednika, koju je 1979. uveo Zakon o preživnini poljoprivrednika. Taj zakon omogućuje hranarinu onim poljoprivrednicima koji su predali zemlju poljoprivrednoj zemljišnoj zajednici. Sve dok poljoprivrednik prima hranarinu, njegovim imanjem upravlja zemljišna poljoprivredna zajednica, a po njegovoj smrti dio imanja koji po vrijednosti odgovara isplaćenju hranarini, postaje društveno vlasništvo. Visina hranarine ovisi o tržišnoj vrijednosti zemlje i starosti korisnika hranarine. Mjesečni iznos hranarine svake se godine povećava u onom omjeru u kojem se povećavaju i starosne mirovine.

I taj se zakon zasniva na vlasništvu zemlje. O poljoprivrednici zakon vodi brigu utoliko ukoliko mora prilikom predaje zemlje i ona dati svoju pismenu suglasnost, te što sa suprugom sklapa poseban sporazum o načinu raspodjela hranarinom.

U slijedećem srednjoročnom razdoblju najvažnija zadaća jest povećati krug osiguranika i opseg prava iz mirovinskog osiguranja. To bi trebalo poboljšati prije svega položaj poljoprivrednice u osiguranju. Svakako, rješenja će ovisiti ponajprije o solidarnosti i uzajamnosti radnika, koji su i dosad uvijek razumjeli značenje minulog rada poljoprivrednika i poljoprivrednica za poslijeratni razvoj našeg društva.

zaključak

Od godine 1970. u SR Sloveniji mnogo je toga učinjeno za poboljšanje socijalne sigurnosti poljoprivrednog stanovništva. Prvi i najveći korak napravljen je izjednačenjem zdravstvenog osiguranja radnika i poljoprivrednika. Slijedilo je uvođenje mirovinskog osiguranja poljoprivrednika. Djeca poljoprivrednika s manjim katastarskim prihodima počela su dobivati dječje doplatke. Otvorena je mogućnost za puno mirovinsko i invalidsko osiguranje udruženih poljoprivrednih proizvođača. Navedeni koraci pridonijeli su postupnom izjednačavanju poljoprivrednog stanovništva na području socijalne sigurnosti.

U ostvarivanju temeljnih načela socijalne sigurnosti koja izvire iz rada, ostala su otvorena pitanja koja traže daljnju društveno-političku aktivnost. To posebno vrijedi za položaj poljoprivrednice koja je prikraćena u elementarnim pravima socijalne sigurnosti. Najaktuelnije je primjerno osiguranje u slučaju porođaja. Ta socijalna pogodnost morala bi biti jedinstveno ugrađena — kao značajan element socijalne sigurnosti poljoprivredne obitelji — u socijalnu politiku odgovarajućih samoupravnih interesnih zajednica. S tom zadaćom ne bismo smjeli odugovlačiti, jer ravnopravan položaj poljoprivrednice bitno utječe na socijalnu perspektivu seoske mladeži. Isto vrijedi i za daljnje usavršavanje mirovinskog osiguranja poljoprivrednika i za proširivanje kruga osiguranika potpunim mirovinskim i invalidskim osiguranjem. U idućem razdoblju dakle sveobuhvatno uređivanje socijalne sigurnosti poljoprivrednika, koji svoj osobni rad uključuju u proizvodno sudjelovanje, mora postati značajna komponenta naše socijalne politike.

Izjednačavanje prava djece poljoprivrednika na dječje doplatke, stipendije i na pogodnosti odgojno-obrazovnih ustanova mora postati opća društvena briga. Ta prava ubuduće treba raširiti a ne smanjivati. Moramo biti svjesni da načelo o stagnaciji socijalnih prava može vrijediti samo za ono stanovništvo koje je postiglo cjelovitu socijalnu sigurnost. Takvim načelom stagnacije nije moguće zadržavati daljnja usmjerenja u izjednačavanju prava poljoprivrednog stanovništva s drugim stanovništvom. Takvim postupcima najviše je oštećena poljoprivrednica, koja bi, u ustrajnim izjednačavanjem radnih ljudi na osnovi njihova radnog doprinosa, uz seosku omladinu najviše dobila. A to je, s obzirom na njezin položaj u poljoprivrednoj proizvodnji, od odlučujućeg značenja za daljnji razvoj poljoprivrede.

Sva navedena pitanja, koja se odnose na socijalno osiguranje poljoprivrednica, najtješnje su povezana s uređivanjem privrednog položaja poljoprivrede, s daljnjom samoupravnom preobrazbom i jačanjem zadrugarstva, sa stvaranjem uvjeta za udruživanje rada, sredstava i zemlje, te uvođenjem dohodovnih odnosa u poljoprivredu. Pri tom je vrlo važna društvena svijest poljoprivrednica i njihova akcijska sposobnost, kako bi se jednom već prihvaćena načela počela ostvarivati u neposrednom samoupravnom i društveno-političkom životu zadružnih organizacija i mjesnih zajednica, te u odgovarajućim samoupravnim interesnim zajednicama.

Sa slovenskoga prevela Silva Mežnarić.

Izvori:

1. Problemska konferenca RK SZDL Slovenije o družbenoekonomskem položaju kmetič, gradivo. Ljubljana 1976.
2. Poročilo Zadružne zveze Slovenije, Ljubljana 1976.
3. Problemska konferenca RK SZDL Slovenije o delavki v združenom delu, gradivo. Ljubljana 1979.
4. Raziskava Zveze sindikatov Slovenije o samoupravnih družbenoekonomskih odnosih v kmetijskem združenstvu in kooperaciji. Ljubljana 1977.
5. Poročilo Zadružne zveze Slovenije, Ljubljana 1979.
6. Analiza razvojnih možnosti skupnosti starostnega zavarovanja kmetov v SR Sloveniji za obdobje od leta 1981 do 1985. Ljubljana 1979.